

Eros, sexus, philia czy agape – o jakiej miłości mówi „Krótki film...” Krzysztofa Kieślowskiego?

Anna Rylek

I Liceum Ogólnokształcącym im. G. Narutowicza w Łodzi

Cele lekcji

Cel ogólny:

- Ukazanie różnorodności i złożoności spojrzenia na miłość; wskazanie na twórczy dialog z tradycją kultury podjęty w filmie przez Kieślowskiego.

Cele szczegółowe:

uczniowie:

- doskonałą umiejętność analizy i interpretacji dzieła filmowego
- analizują zachowania i postawy bohaterów
- dostrzegają i interpretują motywy biblijne obecne w dziele filmowym
- formułują wnioski, stawiają tezy interpretacyjne i argumentują je
- pracują w grupie
- prezentują swoje stanowisko na forum klasy

Czas pracy

2 godziny lekcyjne+ wcześniejsza projekcja filmu

Środki dydaktyczne

- załącznik z pytaniami do interpretacji
- film K. Kieślowskiego „Krótki film o miłości” i/lub „Dekalog VI”

Formy pracy

- praca w zespole
- praca w grupach

Metody pracy

- elementy heurystyki
- mapa pojęciowa
- interpretacja samodzielna ukierunkowana pytaniami

Przebieg lekcji

Tok lekcji:

Na kilka dni przed lekcją prosimy uczniów o znalezienie definicji miłości w dostępnych dla nich źródłach.

1. Uczniowie tworzą mapę pojęciową związaną ze słowem MIŁOŚĆ. (Już na tym etapie można zasugerować, aby podzielili swoje skojarzenia na sferę: zmysłową, uczuciową i duchową, w której wyraża się to doświadczenie.

(Kursywą zaznaczam przewidywane odpowiedzi uczniów):

EdukacjaFilmowa.pl

- *Miłość zmysłowa: pożądanie, pragnienie fizycznego kontaktu, żądza, chuć, użycie obiektu „miłości” jako przedmiotu realizacji własnych potrzeb biologicznych...*
- *Miłość uczuciowa: ofiarność, więź, zaangażowanie, pragnienie wyłączności i zbliżenia się w sferze wyższej niż tylko cielesność, intymność, bliskość ...*
- *Miłość duchowa: troska, opieka, pragnienie dobra drugiej osoby, dogadzanie komuś, przedkładanie duchowości nad cielesność, zdolność do poniesienia najwyższej ofiary...*

2. Wyjaśnienie pojęć/idei powiązanych z rozumieniem miłości/ pojawiających się w temacie. (Nawet sięgnięcie przez młodzież do Wikipedii pozwoli na rozróżnienie typów miłości i ich zdefiniowanie).

Sexus– miłość zmysłowa, realizująca się w zbliżeniach płciowych, oparta na wzajemnym pożądaniu; najczęściej ma swój początek w zakochaniu.

Eros-(gr. łac. **Amor**) – miłość twórcza, kreatywna lub romantyczna, w której dominującą rolę odgrywa sentyment, tęsknota, oczarowanie, pragnienie coraz większej pełni.

Philia (gr., łac. **Amicitia**) – miłość platoniczna, wolna od seksu i zmysłowości, przyjacielska, bezinteresowna, lojalna i wierna. Platon w „Uczcie” opisuje historię opowiedzaną przez Arystofanesa o bardzo silnej istocie ludzkiej o dwu twarzach, czterech rękach, czterech nogach, plecach i piersiach naokoło, zagrażającej bogom. Zeus znalazł sposób, by, nie zabijając ludzi (jak chcieli inni bogowie), osłabić ich przez przecięcie każdego na dwie połowy. Od tej pory każdy szuka drugiej połowy, a gdy ją znajdzie, druga osoba, choć obca, staje się nagle bliska.

Agape (gr., łac. **Caritas**) – to typ miłości bezinteresownej, opierającej się na altruizmie i duchowej więzi, trosce niewymagającej niczego w zamian. Agape często motywowana jest religijnie.

3. Uczniowie podzieleni na grupy znajdują w zachowaniach bohaterów i sytuacjach przedstawionych w filmie Kieślowskiego przykłady różnych odmian miłości. (Pomocny może okazać się załącznik z pytaniami).

Grupa I

***Sexus**– charakter takiej miłości ilustruje zachowanie Magdy i jej partnerów. Związki przez nią nawiązywane mają na celu wyłącznie seksualne spełnienie. Być może w taki sposób kobieta wypełnia życiową pustkę i odreagowuje jakieś zadawnione krzywdy i niepowodzenia; Jej niewiara w miłość inną niż biologiczna; odarcie Tomka ze złudzeń (dialog w kawiarni i jej odpowiedź na powtórzone wyznanie chłopaka: – „Kocham panią.- Tego nie ma.- Jest .- Nie ma...”); scena w jej mieszkaniu – rozmowa o tym, co widzi podglądający ją Tomek („- Kochacie się.- To nie ma nic wspólnego z kochaniem ...”) i jej komentarz po „zbliżeniu” – („To wszystko. Cała miłość.”) potwierdzają tylko postawioną tezę .Podobny (oparty na żądzy) charakter miały również praktyki kolegi Tomka, który jako pierwszy podgląda kobietę i wizyty licznych partnerów Magdy.*

Grupa II

Eros– charakter takiej miłości ma prawie od samego początku stosunek Tomka do Magdy. Tomek chce się zbliżyć do pięknej nieznajomej z naprzeciwka. Ogarnia go zauroczenie, które popycha do obsesyjnego podglądania kobiety, nocnych telefonów, bo tylko w taki sposób może wniknąć do jej życia, uczestniczyć w jej intymności. Zakochanie powoduje zazdrość i chęć zawłaszczenia kobiety dla siebie (przysłanie gazowników, którzy przerywają wizytę jednego z kochanków; kradzież listów od ex partnera z Australii). Pragnienie bliskości każe mu aranżować jej wizyty na poczcie czy zatrudnić się do roznoszenia mleka, dzięki czemu może ją zobaczyć bodaj przez szybę okienka pocztowego albo przez uchylone drzwi jej mieszkania.

Grupa III

Agape– do takiej miłości dojrzewa Tomek. Z czasem przestaje obserwować cielesne stosunki Magdy z jej partnerami i nie patrzy na nią jako na obiekt pożądania. Wszedłszy do jej życia, przejmuje się nią. Bola go łzy Magdy (po kłótni z jednym z mężczyzn), zatrudnia się do roznoszenia mleka, kiedy dowiaduje się, że zrezygnował z pracy wcześniejszy roznosiciel. Po posądzeniu Magdy przez kierowniczkę poczty o próbę wyłudzenia pieniędzy, natychmiast chce wyjaśnić sprawę. Tomek pragnie otoczyć obiekt swoich uczuć troską i dobrem, nic nie chcąc w zamian. (Scena na klatce schodowej- 40'÷ 42'40" („ Dlaczego ty mnie właściwie podglądasz?- Bo kocham panią. –I czego, chcesz? – Nie wiem- Chcesz mnie pocałować....? Chcesz się ze mną kochać..? Może chciałbyś gdzieś ze mną pojechać....? To czego chcesz – Nic. Nic!”) czy inna („ -Nie jestem dobra.- Kocham panią i jest mi wszystko jedno”.)

Grupa IV

Philia – uczucie, które żywi do Tomka gospodyni- matka kolegi, naznaczone przyjaźnią, empatią, troską, zrozumieniem. Kobieta może być oczywiście postrzegana jako zbyt nachalnie uczestnicząca w życiu Tomka, ale przecież to ona pierwsza udziela chłopcu (pochodzącemu z sierocińca) nauk o życiu, o miłości, jest pełna troski o jego przyszłość. W chorobie, to ona jest przy nim, przejmuje jego obowiązki roznosiciela mleka, „chroni” przed Magdą. To uczucie przyjacielskie, wierne i lojalne.

4. Film pokazuje zderzenie się różnych postaw wobec miłości, przede wszystkim idealistycznej reprezentowanej przez Tomka i materialistycznej przez Magdę. Jakie przeobrażenia dokonują się w bohaterach pod wpływem tego zderzenia?

Bohaterowie próbują nie tylko narzucić sobie reguły gry, ale przekonać się do wyznawanej przez siebie wizji miłości. Magda odziera Tomka ze złudzeń, pokazując, że miłość to tylko spełnienie cielesne (sexus). On dowodzi, że miłość to ofiara, bezinteresowność, totalna akceptacja (agape?), co skłoni ją do zmiany spojrzenia na to uczucie. Oboje robią sobie jednak krzywdę. Magda odbiera chłopcu jego czyste wyobrażenie o miłości, co popycha go do próby samobójczej, Tomek, podglądając kobietę, bezprawnie wchodzi w jej życie.

5. Film K. Kiesłowskiego ma dwie wersje. Kinowa, pełnometrażowa, to „Krótki film o miłości i telewizyjna należąca do cyklu Dekalogu i opatrzona numerem VI. Przypomnijcie, jak brzmi szóste przykazanie i w jakiej mierze nawiązuje do niego film?

„Nie cudzołóż”. Magda utrzymuje kontakty seksualne z wieloma mężczyznami, niektórzy z nich mają żony (rodziny).

6. W recenzji filmu pt. „Smutne krajobrazy” [„Kino” 1989 nr 01] Maria Malatyńska pisze: „... Nie cudzołóż, to nie tylko nie wchodź w cudze łóże, ale także w cudze życie”. Czyje zachowanie może być tak interpretowane? Dlaczego?

Tomek, podglądając Magdę, ingeruje w jej intymność. Luneta, którą zresztą kradnie, jest przedmiotem wtargnięcia w jej życie osobiste. Konsekwencją tego wtargnięcia jest osaczenie, co wypomina bohaterka Tomkowi w czasie rozmowy w kawiarni (47’÷ 47’48”) Osaczyłeś mnie, nasyłasz gazowników, kradniesz listy, roznosisz mleko, podglądasz.... Tomek nie jest więc postacią kryształową. Ingerując w życie Magdy, wciąga ją do własnej gry.

7. Jakie inne aluzje biblijne można dostrzec w filmie?

Jeden z kochanków w rozmowie telefonicznej nazywa bohaterkę Marią Magdaleną (biblijna jawno grzesznica). W Biblii Maria Magdalena przeżywa nawrócenie. I tu można mówić o nawróceniu się Magdy (nieprzypadkowa zbieżność imienia) pod wpływem uczucia, którym obdarzył ją Tomek. Kiedy bohaterka musi przejąć odpowiedzialność zarówno za upokorzenie chłopaka, jak i świat jego wyobrażeń o miłości, zaczyna zastanawiać się nad sensem/bezsensem tego, co robi i skonfrontować to z wizją uczucia chłopca. Zniknięcie go uruchomi w niej nie tylko poczucie winy, ale przekonanie, że to Tomek „ma rację”, co zresztą zostanie powiedziane do... słuchawki telefonicznej, ale adresowane jest do Tomka, który jednak nie słyszy tego wyznania.

8. K. Kieślowski inaczej kończy obie wersje filmu. (Można zaprezentować fragmenty finałowe). W kinowej bohaterka, patrząc z mieszkania chłopca przez lunetę w swoje okno, widzi siebie płaczącą i pochylonego nad jej postacią współczującego Tomka. W wersji telewizyjnej Magda przychodzi na pocztę, żeby zobaczyć chłopca, który po chorobie powrócił do pracy, uśmiecha się do niego, a on obojętnie i beznamiętnie oznajmia: *Ja już pani nie podglądam.*

O czym świadczy taka niejednoznaczność, rozbieżność zakończenia jednej historii o miłości? *Zakończenie „Krótkiego filmu o miłości” jest optymistyczne, pozostawia nadzieję na szczęśliwą relację bohaterów, pozwala sądzić o odrodzeniu się w Magdzie wiary w prawdziwą miłość. Zakończenie „Dekalogu VI” odbiera wszelkie złudzenia. Tomek „wyleczył się” z młodzieńczej idealistycznej miłości do pięknej sąsiadki, a ona- po raz kolejny rozczarowana i odrzucona-powróci zapewne do dawnego stylu życia. Tak widoczna i znacząca różnica zakończenia mogłaby świadczyć o tym, że twórca nie stawia żadnej jednoznacznej tezy, nie opowiada się za żadnym z modeli miłości, nie moralizuje, nie stawia kropki nad „i”.*

9. Oto wybrane komentarze krytyków, filmoznawców i samego reżysera dotyczące filmu: W jednym z wywiadów K. Kieślowski tak komentuje swój film:

„Nie chcę mieć nic wspólnego z moralizatorstwem. Według mnie nie ma w tej historii morału. Oczywiście, ponieważ każdy z filmów dotyczy w jakimś stopniu któregoś z kolejnych przykazań, wobec tego odnosi się również do sfery moralności. Ale to nie ma nic

wspólnego z nakazem czy zakazem. Można to raczej sformułować w ten sposób: Uważajcie, obok was żyją inni ludzie. To, co robicie, dotyczy nie tylko was, dotyczy także i tych, którzy są blisko, albo trochę dalej, albo nawet tych, których obecności wręcz nie przewidujecie. Tak jest właśnie w przypadku „Krótkiego filmu o miłości”. Dotyczy to młodego człowieka, o którym bohaterka filmu, nie wie nawet, że istnieje, a jednak to, co ona robi, ma kolosalne znaczenie. Właśnie o tym chcemy powiedzieć- że należy żyć uważnie, że to wszystko, co wydaje się, że dotyczy tylko nas, jest ważne też dla innych. Okazuje się, że są inni ludzie, dla których to ma jakieś znaczenie i na których to ma jakiś wpływ, i może się skończyć nawet tragedią”.

[Filmowy Serwis Prasowy 1988 nr 5, oprac. Jadwiga Korycka]

Krytyk Joel Magny w szkicu „Gry miłości i rozpacz” pisze:

„... polski filmowiec neguje obie koncepcje (lub obie „perwersje „ miłości, których ani nie potępia ani nie wartościuje. Ta, którą wyznaje Magda, jest czysto fizyczna, biologiczna, rzecz by można materialistyczna. Ta, w którą wierzy Tomek, jest bardziej złożona, ponieważ odrzuca ona nie bez pewnego purytanizmu wszelki związek fizyczny i inicjuje proces idealizacji, nawet jeśli jest on tylko karykaturą chrześcijańskiej sublimacji cielesnego aktu”.

[Film na Świecie 1992 nr 03-04]

Maria Malatyńska w „Smutnych krajobrazach” pisze:

„Twórcy filmu pokazują, że każda miłość, nawet tak dziwaczna, wychodząca z tak podejrzanego moralnie punktu jest i może być motorem życia, sensem tego życia, a więc jest dobrem”.

[Kino 1989 nr 01].

Praca domowa

Do wyboru:

- Napisz własny komentarz do filmu Krzysztofa Kieślowskiego. W niedługiej wypowiedzi zawrzyj te problemy poruszone w dziele, które wydają Ci się najbliższe, poruszyły Cię.
- Skonfrontuj prawdy o miłości zawarte w jednym z wielkich tekstów biblijnych: „Pieśni nad Pieśniami” lub „Hymnie o miłości” św. Pawła z filmem Kieślowskiego. Sformułuj kilka (4-5) tez.
- Spośród bogatej literatury i filmografii o miłości wybierz dzieło, które najlepiej, Twoim zdaniem, ilustruje obraz tego uczucia lub odpowiada Twojemu jego rozumieniu. Uzasadnij swój wybór.
- Dowiedz się więcej o sylwetce twórczej i filmografii Krzysztofa Kieślowskiego.

Dalsze wskazówki

Przy okazji omawiania „Krótkiego filmu o miłości” można

- zapoznać młodzież z pojęciem *voyeuryzmu*, (filmowe konteksty: „Peeping Tom” Michaela Powella, „Okno na podwórze” Alfreda Hitchcocka, „Pianistka” Michaela Hanekego);
- osadzić film w kontekście bogatej filmografii polskiej portretującej życie w PRL-u.
- przeanalizować sposób filmowania/ punkty widzenia kamery i ich funkcje w filmie.

- przyjrzeć się scenografii, miejscom rozgrywających się zdarzeń: (ciasne mieszkania, ściany, drzwi, szyby (nawet ta w pocztowym okienku). W jakim celu Kieślowski kreśli klaustrofobiczny obraz świata, jakimi środkami go osiąga
- innym- zaproponowanym przez młodzież.

Załączniki

Załącznik 1.

Pytania ukierunkowujące interpretację filmu

Grupa I

1. Jak ukazane są w filmie relacje Magdy z mężczyznami? Do czego się sprowadzają?
2. Jak główna bohaterka pojmuje miłość? Co może być tego powodem?
3. Jakie prawdy o uczuciu wyznaje Magda Tomkowi w scenach a) w kawiarni b) w jej mieszkaniu?
4. Wskaż w filmie innego bohatera/bohaterów, którzy podobnie jak Magda traktują i rozumieją miłość.
5. Które z pojęć: *sexus*, *eros*, *philia* czy *agape* najbardziej pasuje do rozumienia miłości przez Magdę?

Grupa II

1. Z czego wynika obsesyjne podglądania Magdy przez Tomka?
2. Jaki charakter ma jego uczucie w początkowym stadium?
3. Czy i w jaki sposób Tomek jest zazdrosny o Magdę? Przywołaj konkretne sytuacje.
4. W jaki sposób Tomek chce zapewnić sobie możliwość spotkania z ukochaną?
5. Które z pojęć: *sexus*, *eros*, *philia* czy *agape* najbardziej pasuje do rozumienia miłości przez Tomka na początku filmu?

Grupa III

1. Miłość Tomka do Magdy ulega zmianie, przechodzi rodzaj ewolucji. Jakie są jej etapy.
2. Wskaż sytuacje świadczące o zaangażowaniu bohatera w życie Magdy? Komu i czemu to zaangażowanie ma służyć?
3. Zanalizuj scenę na klatce schodowej (40'÷ 42'40"). O czym ta scena świadczy?
4. Które z pojęć: *sexus*, *eros*, *philia* czy *agape* najbardziej pasuje do rozumienia miłości przez Tomka w tej fazie rozwoju jego uczucia?

Grupa IV

1. Postacią drugoplanową filmu jest gospodyni Tomka. Scharakteryzuj ją, zwracając uwagę na:
 - a) sposób traktowania chłopca.
 - b) nauki, których mu udziela.
 - c) stosunek do Magdy.
 - d) jej zachowanie w czasie choroby Tomka.
2. Które z pojęć: *sexus*, *eros*, *philia* czy *agape* najbardziej pasuje do postawy gospodyni wobec Tomka? Czy jej uczucie można nazwać miłością? Uzasadnij swoją opinię.

Bibliografia

1. Kieślowski Krzysztof, fragment wywiadu, „Filmowy Serwis Prasowy” 1988 nr 5, oprac. Jadwiga Koryck
2. Magny Joel, Gry miłości i rozpaczy, Film na Świecie 1992 nr 03-04
3. Malatyńska Maria, Smutne krajobrazy, Kino 1989 nr 01

